

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOSINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

DE VORBĂ CU ROMANCIERUL PETRU POPESCU DIN CALIFORNIA

Anca SÎRGHIE

Anca Sîrghie

Petru Popescu

Petru Popescu, prozatorul care ne cucerise prin anii '70 cu romanele sale. El se impusese atenției odată cu schimbul de generație, ce primenise exuberant peisajul prozei cu nume precum: Augustin Buzura și Nicolae Breban, Fănuș Neagu, Constantin Țoiu, D.R. Popescu și Nicolae Velea, George Bălăiță, Ștefan Bănulescu, Mircea Horia Simionescu, Dumitru Țepeneag și Alexandru Ivasiuc.

Numele lui Petru Popescu a dispărut, din ordin politic, de pe ecranul literaturii române câțiva ani mai târziu. În mod fals, multora li s-a părut că el a rămas absent aproape patru decenii. Participarea la o reuniune internațională a Cenuclului „Destine Literare” de la Montreal, Canada, m-a pus de

curând în legătură directă cu colegul meu de generație (Ne-am născut la distanță de câteva zile...). Am simțit nevoia, o nevoie lăuntrică irepresibilă, să-i propun scriitorului Petru Popescu un dialog care a început astfel:

Anca SÎRGHIE: Abia devenit romancierul tinerei generații în anii '68-'73 din secolul trecut, prozatorul Petru Popescu s-a văzut extirpat din ordin ceaușist, odată cu plecarea din țară. Simțim nevoia să aflăm astăzi: Cine a fost în fapt scriitorul Petru Popescu, cum a evoluat creația sa după plecarea din țară și, mai ales, cum a continuat până în prezent receptarea operei sale în România și peste hotare?

Petru POPESCU: Mai întâi, nu sunt de acord că am „strălucit” numai până în '73, ceea ce nu e corect: știu din prea multe surse că citirea cărților mele s-a întins două decenii peste acel moment. Când am fost prima oară în România, zile evocate în „Întoarcerea” (ai citit-o?) am întâlnit cititori noi și vechi în fiecare zi, iar ei au continuat odată cu retipărirea romanelor „Prins” și „Dulce ca mierea e glonțul patriei”. Altfel, n-aș fi făcut săli pline în turneul de zece orașe cu „Supleantul” (l-ai citit?).

Anca SÎRGHIE: Am citit cu încântare toate romanele apărute în perioada debutului românesc, stimate Petru Popescu, pe unele le-am reluat, chiar. Având exact aceeași vârstă, îmi amintesc uluirea mea observând ce putere de analiză psihologică dovedea ca autor al romanului „Prins”. Mă întrebam: De unde ai cules o asemenea experiență de viață? Aceasta, întrucât fantezia nu mi se părea suficientă pentru încercările și trăirile aceluia inginer. Știi ce citesc eu acum și îmi place ca roman polițist, aparținând literaturii de consum? Romanul „Înainte și după Edith”. „Ispita cărnii plătite” este o temă tratată într-un mod inedit, cu un limbaj neaoș, cu care autorul ne-a familiarizat de mult timp. Edith este o curvă rafinată care are între picioare „aurul Rinului”, iar victimele ei formează un șir nesfârșit, ca și în piesa „Lulu” de Frank Wedekind. Constat că, raportat la „Prins” ori „Dulce ca mierea...”, temele nu se repetă, dar fiecare pare să aibă niște repere autobiografice, ce sunt foarte puternice în „Supleantul”, unde este explicat raportul tău cu puterea comunistă din România. În dialogul nostru, ele ne vin în ajutor. Sigur că încă nu ți-am citit absolut toate romanele, dar timpul nu este pierdut. Te-ai născut în capitală. Ai fost copil de intelectuali, crescând la oraș. Care sunt cele mai puternice amintiri din copilăria și din adolescența ta bucureșteană?

Petru POPESCU: A trecut mult de la copilărie. Ce rămâne ca pilon al memoriei este viața zilnică alături de geamănul meu, Pavel, cu care am scris împreună o piesă de teatru în versuri, despre existența de gemeni. Noi aveam 11 ani. Existența de gemeni ne-a protejat de o atmosferă egotistă, manifestată zilnic în casa noastră, unde tata era critic de teatru și mama era actriță la Nottara. Personalități puternice, cu manifestări vulcanice. Numai copil să nu fii în preajma unor asemenea părinți! Ne refugiam amândoi în relația de gemeni, în citit, în școală. Am fost niște tocilari sânguincioși amândoi, pentru că, fără nota zece, mama ne trata cu urlete. După ce Pavel a murit la 13 ani și așa fi putut muri și eu (am trecut printr-o depresie și spaimă de moarte cumplită), părinții mei au divorțat. Nu l-am revăzut pe tata decât un an mai târziu. Au fost numai crize și probleme pentru un suflet de adolescent. Altfel n-aș fi ales teme tragice încă de la început, dar convingător, și n-aș fi fost citit de atâți necunoscuți.

Al doilea pilon al copilăriei și tinereții a fost scrisul. Fără să scriu precoce, nu cred că aș fi supraviețuit. Iată de ce de la vârsta mea de azi, copilăria se reduce la un singur element, scrisul. De ce? Pentru că scrisul mi-a salvat viața. Când am pierdut doi frați, dintre care unul era geamănul meu, cum tocmai ți-am povestit, și după ce părinții au divorțat, starea mea sufletească era precoce deprimată și sumbră. De aceea, am scris versuri, apoi și proză. Fără scris, cred că nu mai acceptam să continui viața. Înțeleg foarte bine pe cititorii care au avut tragedii în viața lor. Literatura, după opinia mea, e cea mai bună psihoterapie a omenirii și a istoriei.

Anca SÎRGHIE: Cred că în sensul acesta ai afirmat că „Viața e cuvinte”. Cum funcționează mecanismul inspirație-creație?

Petru POPESCU: Nu știu cum funcționează la alții acest mecanism, dar la mine, chiar dacă unele cărți ale mele par exotice, în fapt singura mea temă este supraviețuirea, mai ales a indivizilor care trebuie să-și improvizeze supraviețuirea (ceea ce a fost și cazul meu).

Anca SÎRGHIE: Ceea ce-ți caracterizează profilul de romancier este faptul că scrii atât de bogat din plină adolescență. Acele texte de laborator pot oglindi felul cum ai creat primele opere, cele dinaintea plecării din România. S-au arhivat manuscrisele debutului poetic și ale celui în proză?

Petru POPESCU: Nu păstrez nicio hârtie veche. Viața de refugiat, (deși mie nu-mi place acest cuvânt) nu-ți permite să pleci cu obiecte dragi și intime, ca suvenir, deci nici cu manuscrise. Am toate romanele mele apărute în România înainte de plecare. Le-am recitit, constatând că țin minte pasaje întregi. Pot să le spun pe dinafară, fie incipituri, fie fragmente de încheiere la niște capitole, atât din cărțile scrise în limba română, cât și din cele englezești. Știu integral cărțile noi. Am, să mulțumesc lui Dumnezeu, o memorie pe care unii mi-au descris-o ca prodigioasă. Teoria mea este că memoria și exercițiul mintal al poliglotului combat boala Alzheimer. Pentru mine cuvintele nu sunt numai vii, dar

chiar fizice. Important e să faci să „zumzăie creierul” cât mai des! Pentru mine cuvintele se agață de viața mea. Altfel privit, viața mea se agață de cuvinte și se mărturisește.

Anca SÎRGHIE: Laurențiu Ulici recunoaște că Petru Popescu este „*cel mai citit prozator al anilor 1968-1973*”. O întâmplare atestată de tine ca autentică este aceea când Marin Preda văzând-o pe actrița Nelly Cutava, mama ta, cu o geantă de voiaj, trecând pe la Editura „Cartea Românească”, clădire situată în str. Nuferilor din capitală, unde era pe atunci și „Fondul Literar”, a întrebat-o foarte curios unde pleacă. Ea îi răspunde că nu va călători, ci că a luat drepturile de autor ale fiului ei pentru noul roman. Ce schimbare a produs succesul timpuriu în viața ta?

Petru POPESCU: La școală fusesem pe cât de răzvrătit, pe atât de tocilar. Eu chiar cred că, dacă îți antrenezi memoria, te ferești de Alzheimer. Succesul cu „Prins” a fost șocant de mare – chiar și pentru mine – iar de la „Dulce ca mierea...” am început să primesc drepturi de autor, deci să am acces la viața socială, chiar la vacanțe prin țară și pe litoralul Mării Negre, cum nu-mi permisesem ca student, la achiziționat cărți mai scumpe. Așa am început să frecventez barurile și restaurantele. Atunci cu banii câștigați mi-am cumpărat o mașină Dacia. Așadar, Dacia, nimic mai pretențios, singurul meu automobil cât am trăit în România. Cei mai mulți colegi ai mei aveau mărci din străinătate. Să le fie de bine! E posibil să nu fi putut să fac trecerea la engleză niciodată, dacă n-aș fi fost și ca student disciplinat până la sclavie. Da, am studiat intens la timpul potrivit! Nu afirm că studiul nu mi-a prins bine. Recunosc că acel test greu, de neimaginat, al trecerii de la o limbă la alta, la mine a fost ușor, tocmai pentru că studiasem intens la timpul potrivit. În fapt, trecutul la scrisul în engleză e prea complex ca să-l descriu în amănunt, dar ceea ce l-a făcut posibil a fost studiul permanent al altor limbi... în România. În cazul meu, nu-i o metaforă faptul că am tocit banca școlară de sub mine.

Anca SÎRGHIE: Un pas înainte se face atunci când primele două romane se traduc în câteva limbi: polonă, cehă, maghiară și germană. Cum a fost primit de oficialități succesul pe care îl repurtai?

Petru POPESCU: Era o mare șansă că am reușit să scriu în comunism, înșelând cenzura. Trebuie că s-au aliniat planetele și am avut noroc. Așa am reușit să înșel cenzura și Direcția presei. Poezia i-a interesat mai puțin, dar proza i-a preocupat, pentru că mijlocul lumii literare a citit romanele mele. Atunci am avut o nemaipomenită perioadă de avânt. Succesul meu a fost primit de oficialități într-un mod foarte divizat. Romanul „Prins” a fost acuzat de negativism și descurajare, dar totuși a fost publicat. Metafora lui centrală, conform căreia comunismul distruge societatea pe care a cucerit-o, a fost percepută de public mult mai mult decât de cenzură. De ce? Am constatat că cenzura era preocupată să nu treacă „șopârle”, iar în cazul meu erau atât de multe, încât, dacă întreaga carte era o șopârlă, birocrații de la cenzură nu-și dădea seama de temă. El viza... paragrafele. Nu e exclus, deși n-am să știu sigur niciodată, că anumiți lectori de la cenzură au simpatizat cu unii scriitori mai curajoși. Probabil că „au lăsat de la ei”, fără să se expună, însă. În cazul următorului roman, „Dulce ca mierea e glonțul patriei”, motivul că a trecut de cenzură (deși jumulit de multe pagini), a fost că era patriotic în ce privește armata, iar Ceaușescu vroia să arate că e și el patriot, deci era decis să permită o anumită iluzie de libertate. În fond, pe el și întregul regim, le beneficia faptul că acte de artă patriotice, nu de șablon, ci reale, simțite, au început să apară. Cazul Petru Popescu, până la un punct, le convenea – dar nici pomeneală să mă ia în brațe cu totul! După Sfârșitul bahic, au început să se întrebe de ce scriu despre moarte, nemulțumiți de felul cum oglindesc eu realitatea românească. Mai exact, era o mare performanță să scriu în comunism, trecând șopârlele pe sub nasul cenzurii. Și asta nu doar un roman: cinci romane. Până la „Sfârșitul bahic”, sistemul nu știa ce să facă cu mine, iar când mă cenzura, făceam ceea ce alții nu izbuteau: rescriam, cu unele șopârle tăiate, adăugând șopârle inedite, în schimb. (renunțam la restul paragrafului) Eu consideram că mă aflu într-o cultură izolată care se teme de propria oglindire. A fost luptă mare însă nu știu câtă valoare mai are să ne-o amintim.

Anca SÎRGHIE: Totuși în 1971-1972 Petru Popescu este bursier Herder la Viena, ceea ce dovedea încă o dată că tânărul scriitor avea o poziție înaltă în breasla mănuiților de condei din România socialistă. Cutuma cerea ca un deținător al râvnitului titlu să-l recomande. Știu că în

1971 premiant Herder a fost Zaharia Stancu, președintele USR. Vă mai amintiți în fapt cine dintre premianți v-a recomandat pentru bursa Herder din 1971-1972 și ce s-a întâmplat în anul respectiv la Viena?

Petru POPESCU: M-a recomandat însuși Zaharia Stancu, care, și ca autor și ca politician, vroia să se știe că el promovează nume noi și moduri de scris noi. Viena a fost o mare șansă a dezvoltării mele. Citeam în limba germană, mergeam la orice filme sau teatru interzis la noi, dar mai ales... nu mi-era frică să mai fiu spionat ori pârât, așa ca în țară. Am economisit din bursă și am călătorit de la Viena la Londra. Abia atunci am zărit muntele pe care-l aveam de urcat: „engleza literară”, și m-am întrebat în mine, dacă nu de talent, căci de talent nu eram nesigur, ci de ceea ce înseamnă pentru un scriitor the *endurance*, rezistența mentală și fizică.

4

Anca SÎRGHIE: Da. Tânărul de atunci Petru Popescu se bucura de un apreciabil prestigiu literar, din moment ce a fost ales supleant al Comitetului Central UTC, așa cum va mărturisi în interviul său dat lui Marius Tucă: „eram un fel de «young player» pe scena politică cea mai înaltă”. Și aceasta, fără să fi debitat pagini de adulare ceaușistă, la modă în acel timp. Pentru cei care nu au citit romanul „Supleantul”, întreb: Care a fost relația ta cu Zoia Ceaușescu?

Petru POPESCU: Am fost prieten cu fiica „faraonului”, cu sentimentul adevăratei egalități, dar fără să fim intimi. Zoia (căreia părinții i-au dat la naștere numele de botez Zoia pentru că era numele eroinei sovietice Zoia Cosmodemianskaia; Ceaușescu încă nu devenise „patriot”!) – era o ființă de o mare justțe personală și foarte tristă de drumul pe care Ceaușescu împingea România. M-a încurajat textual să fug ori voi fi silit să scriu romane encomiastice despre Ceaușescu/ Ștefan cel Mare.

Anca SÎRGHIE: Puțini scriitori au avut deschiderea ta. Nimic nu-ți putea ecrana preocupările literare. Pe scenariul tău se creează în 1972 filmul „Drum în penumbră” în regia lui Lucian Bratu. Ca tânăr scriitor ai experimentat formule diverse, cochetând cu literatura și cu cinematografia, ținând departe orice inhibiție. În 1973 ai publicat „Sfârșit bahic” la Editura „Cartea Românească”, ce va deveni un alt *bestseller*. Noul roman va fi tradus în limba engleză și suedeză în 1975. Ai strâns articolele risipite în publicații, scoțând volumul „Între Socrate și Xantipa” la Editura „Eminescu”, unde apare și cartea „Să crești într-un an cât alții într-o zi”, șocantă prin chiar titlul ironic ales. Exista în proza ta o anumită insurgență, care plăcea mai ales tinerilor. Cum ai simțit la modul concret bucuria tinerilor de a-ți citi romanele?

Petru POPESCU: Vorbeam cu cititori tineri necunoscuți tot timpul, în librării ori chiar în tramvai! Ca scriitor conștient de impresia ce o pot face, duceam o viață dublă: cea trăită în jurul Uniunii Scriitorilor și cea pe care o exploram eu singur, uneori mărturisind cine eram, alteori nu, cum am spus, în librării, pe străzi, la școli, în expoziții. Până și pe plajă la Mamaia am făcut odată o lectură publică din „Să crești într-un an cât alții într-o zi”! Deci, eram supapa tinerilor și ei erau supapa mea.

Anca SÎRGHIE: Este exact ce simțisem și eu, dar acum așteptam confirmarea ta. Ai vizitat America de Sud, călătorind ca ziarist într-o delegație a lui Nicolae Ceaușescu și unele impresii vor fi valorificate în romanul „Supleantul”, o carte pe care ai purtat-o în visul tău 30 de ani. Ajuns într-un asemenea anturaj, ți s-a sugerat că ar trebui să scrii și romane istorice în care să evoci figuri luminoase ca Ștefan cel Mare sau Mihai Viteazul, ajungând și la personalitatea lui Nicolae Ceaușescu, cel care tocmai în acel moment avea pretenția că are puterea de a determina cu prestigiul lui internațional situația politică a unor state din America de Sud. O asemenea falsă perspectivă te-a descurajat, convingându-te că de acum libertatea scrisului îți va fi tot mai îngădită. Cât a fost rațiune lucidă și câtă întâmplare în decizia de a părăsi țara?

Petru POPESCU: Da, am văzut America și m-am simțit ca acasă în ea. Dar regăsirea ca scriitor, deși aparent rapidă, a fost grea și dureroasă. Am fost scenarist înainte să revin la proză, am scris și regizat un lung-metraj artistic produs de Robert Redford și de studioul Fox. Au fost multe peripeții! Indiferent de ce satisfacții oferă filmul, dacă ești făcut pentru proză, te vei întoarce la ea. Consider că, deși am fost

întâmpinat cu generozitate la primul meu film în engleză, „Death of an Angel” (Moartea unui Înger), atât ca autor de romane, cât și ca scriitor european, inima mea rămăsese la roman. Când am publicat cartea „Amazon Beaming”, am simțit că pariul meu cu limba nouă a fost câștigat. Trebuie să știți că „Amazon Beaming” a fost scenarizată și jucată pe Broadway, sub titlul „The Encounter”. Și în prezent cartea continuă să trăiască: negociem în aceste zile să vindem drepturile de film. Era anul 1991. De atunci, o carte la fiecare câțiva ani.

Anca SÎRGHIE: Ai o familie frumoasă. Locuiești în Beverly Hills. Succesul literar în America este greu de dobândit ca emigrant. Este cunoscută o scrisoare a ta din 1998 către cititorii români: *„Pentru cei care cred că mi-a fost ușor, cum au crezut și când scriam în România, aș vrea să le fi putut arăta seria de birouri înguste, improvizate și prost luminate, în care am lucrat un bun număr de ani înainte de a mă afirma ca scriitor american. Mormanele de pagini scrise care nu au fost publicate și care nu vor fi publicate niciodată. Raftul special de dicționare. Și, mai ales, aș vrea să le arăt interiorul minții mele, în care un om atât de spontan și de nerăbdător ca mine a trebuit să-și dezvolte o cruntă disciplină, ca să se poată ridica prin scris aici, în America. În același timp, trebuia să cresc doi copii, să apăr stabilitatea unei familii de crizele și «noaptele de conștiință» prin care trece oricare adevărat artist”.* Realitatea este că ai făcut bani frumoși ca scenarist la Hollywood, dacă aș aminti numai faptul că actorul american Robert Redford te-a invitat la un seminar al său, propunându-ți să valorifice scenariul tău pentru filmul „Moartea unui înger”, pe care el dorea să-l producă, luându-te chiar ca regizor. Iată un succes sigur al tău. Te întreb: Cum ai reușit? În ce sens al cuvântului „recenzie” - s-au scris 2000 de recenzii la cartea ta „Almost Adam” performanță absolută pentru care orice scriitor te-ar invidia?

Petru POPESCU: Nu mă pot plânge de succes. Cel din România e cunoscut, nu-i așa? Cel din Occident se raportează la multe tipuri de public, în numeroase limbi, începând cu engleza, dar e mai puțin cunoscut românilor! Păcat! Cartea „Revelație pe Amazon” (Amazon Beaming), o poveste adevărată, a fost publicată de editura „Viking” în 1991. A devenit bestseller, fiind tradusă în peste zece limbi. Povestea descoperirii unui trib amazonian necontactat și, apoi, a descoperirii izvorului prim al fluviului a fost dramatizată în 2017, adică la mai bine de treizeci și cinci de ani după apariția cărții, de teatrul „Complicité” din Londra, sub titlul „Întâlnirea”. Dacă mai poposim asupra aceluia eveniment, trebuie precizat că „Întâlnirea” a fost premiată la festivalul regal din Edinburgh – eram în sală – și a făcut turneu, apoi, în toată lumea: Broadway, – eram în sală –, Paris, Moscova - unde am călătorit gratuit prin chiar contractul semnat, teatrul „Wallis Annenberg” din Los Angeles, – eram în sală –, teatrul „Barbican” din Londra, Germania, Australia... Ce mai, succes planetar!

Și acum reversul medaliei: niciun teatru românesc, după știința mea, n-a invitat spectacolul acesta în România; nu s-a scris deloc despre spectacol sau despre carte. Este ca și cum n-ar fi fost! Am alte exemple: „Almost Adam”, bestseller declarat în „New York Times”, tradus în 28 de limbi, cu drepturi de film vândute la studioul Fox. Ei bine, n-am primit nici măcar un telefon de la vreun atașat cultural român. Afară de Marius Tucă, ce jurnalist român de vârf a fost impresionat? Nimeni! Îi mulțumesc încă o dată criticului Dinu Bălan pentru cartea „Petru Popescu prins în istorie”, teza sa de doctorat, o carte îndrăznească nu doar prin unicitatea ei critică. De ce mă doare această inerție? Pentru că temele mele sunt de durată, altfel n-ar fi ajuns pe Broadway trei decenii și mai bine după publicarea unei cărți! Când un autor scrie de durată, aceasta se răsfrânge mult și asupra culturii matcă, iar meritul meu e că am lărgit orizonturile, oricând, oriunde. De altfel, o să vedem cum va fi primit romanul „Potopul”, pe care tocmai îl finisez. Deci, succesul e nu doar să fii publicat și cunoscut, ci înțeles. Știu că scrisul meu a suscitat multă competitivitate, dar și invidie, iar restul tăcerii, în cazul meu, în cazurile altora, vai, el este din inerția balcanică, de care mereu ne plângem, însă n-o biruim niciodată. Cine știe? Poate că lucrurile se vor schimba...

Anca SÎRGHIE: În lucrarea de doctorat din 2016 a Mariei Miruna Ciocoi Pop, „Exil, identitate și imaginar în opera lui Petru Popescu și Jeffrey Eugenides”, despre care tocmai mi-ai mărturisit că nu ai cunoștință, se pornește de la premisa că este vorba despre „Petru Popescu și Jeffrey Eugenides, primul refugiat din spațiul restrictiv al României comuniste în Statele Unite, cel de-al

doilea provenind din spațiul cultural grec și aclimatizat în Statele Unite și ulterior în Germania. Deși au adoptat statutul de exilat din motive radical diferite, cei doi autori împărtășesc totuși câteva trăsături cheie: ambii tratează statutul de exilat ca pe un *modus vivendi* și ambii reușesc să își creeze noi identități și orizonturi spirituale din această aparentă izolare socio-culturală". Se propune o paralelă între Petru Popescu, autorul romanului „Girl Mary”, și Jeffrey Eugenides cu cartea sa „Sinuciderea fecioarelor”. Este destul să deschidem unele istorii literare românești, pornind de la George Călinescu, și constatăm că aparțin literaturii naționale doar scriitorii care viețuiesc între frontierele României. Întrebarea mea este: Te-ai considerat scriitor român când ai reperat succes cu primele romane apărute în țară și, apoi, scriind în limba engleză, ai devenit scriitor american?

6

Petru POPESCU: Eu m-am simțit scriitor internațional devreme: de la primele traduceri în alte limbi, ocazionate de „Prins”, primul meu roman. Acest scriitor internațional l-am avut în mine întotdeauna, indiferent în ce limbă scriam. În engleză, miza e mai mare și riscul e mai mare. Aveam mereu în cap multe subiecte: dacă nu le-aș fi scris în limba engleză, ar fi rămas nescrise ori necunoscute în lume. Dar scrisul în limbi mai circulă e vechi de când lumea. Ce mă miră e că sunt nedreptățit ca scriitor nu de cititori: ei nu m-au dezamăgit niciodată ori eu pe ei. Dar mi se spune că nu sunt prezent în... „Istoria critică a literaturii române”. Argumentul: eu nu mai sunt scriitor român, ci numai american. De ce? Cu scrisul meu, am adăugat atâta prestigiu și notorietate țării mele natale. Fie și numai pentru aceasta aș fi meritat să fiu inclus în istorii literare din România. Spuneți ce vreți despre literatura mea, dar ea e modernă și scrisului românesc nu i-ar strica să aibă mai mulți profesioniști ca mine.

Anca SÎRGHIE: Ți-aș aduce un contraargument, anume că Alex Ștefănescu, mai receptiv la noul epocii prezente, ți-a rezervat un loc deosebit în „Istoria literaturii române contemporane 1941-2000”, apărută în 2005, unde face punctuale trimiteri la stilul tău românesc în cărțile cele mai reprezentative. După ce toate dicționarele deceniilor socialiste te-au omis sistematic, mai contează o sinteză anume, fie ea semnată și de Nicolae Manolescu?

Petru POPESCU: Da, contează, pentru că mă interesează principiul. Când aflu că în „Istoria critică a literaturii române”, publicată în 2008, nu sunt prezent, mă întreb: De ce? Toți „marii fugiți” sunt prezenți. Eugen Ionescu, desigur. Am pus România pe hartă măcar atât cât Eugen Ionescu (care, de fapt, a pus pe hartă Franța lui interioară!). Unde e probitatea critică? Așa, dar aceasta istorie critică e scrisă de Nicolae Manolescu? Ei, atunci știu, și știm de ce. Mai concret, Nicolae Manolescu în „Istoria critică a literaturii române” nu pomenește numele meu decât în treacăt, la două pagini, pe când lui Emil Cioran, Eugen Ionescu, cel născut în Franța unde a făcut liceul, și Panait Istrati le consacră comentarii generoase, deși ei au scris cea mai reprezentativă parte a operei lor în altă limbă decât cea română. Polonezul Joseph Conrad, născut în Ucraina, a scris romane în limba engleză. Exemple destule sunt cu indieni, greci etc. Literatura internațională nu mai este o curiozitate, ci o realitate.

Anca SÎRGHIE: „Exilul”, care are fațete diverse de la cel geografic și social, până la cel cultural sau personal, a fost identificat cu „diaspora”, ele solicitând o nouă accepție a noțiunii de „acasă”. Ce opinie ai despre aceste concepte care îți jalonează viața?

Petru POPESCU: Noțiunea de „exil artistic” e falsă, feudală și cioraniană. De ce să fie o tragedie să intri, ca și atâția, inclusiv Cioran, într-o lume mai mare? Această perspectivă învechită a războiului rece trebuie respinsă, cu hotărâre, dar și cu umor. Eu nu m-am simțit niciodată exilat, când în fapt am devenit coleg cu William Styron, celebrul romancier american, care a citit romanul meu „Întoarcerea”, cu povestea revenirii la București și la Praga, după 18 ani de străinătate, și mi-a trimis o scrisoare, încântat de această carte. Nu doar eu eram laudat ci și România, care avea o cultură egală cu cea a Americii, una interesantă, indiferent de politica nefastă pe care nu o merita poporul nostru.

Anca SÎRGHIE: Nu voi invoca un caz clasic, cum este cel al lui Franz Kafka. Aș semna situația romanului „Penultima călătorie” a scriitoarei Alina Diaconu din Argentina, subiectul fiind legat de mediul socialist românesc, ca și tipologia. Cartea a fost tradusă din spaniolă și în limba

română, astfel că ea circulă acum lejer în mediul nostru național. Despre opera autoarei se realizează teze de doctorat în România, ca și în America, exact ca în cazul tău. Alina Diaconu ar putea oare să primească un nou statut, acceptată și în literatura noastră pe baza temei și tipologiei unor cărți ale sale, unde sunt referiri la România? Exemple sunt numeroase. Hai să o luăm înaintea criticii literare, ce are misiune de a face asemenea evaluări, ca să te întreb: Care apreciezi că este personajul cel mai reprezentativ și unic între toate din cărțile scrise în limba română? Dar din romanele create în limba engleză pe care personaj îl iubești cel mai mult?

Petru POPESCU: În cărțile scrise în limba română, inginerul din „Prins”, tinerii care-și fac armata din „Dulcea ca mierea...” și eu însumi din „Supleantul”. În cărțile în limba engleză, exploratorul Loren McIntyre din „Amazon Beaming”, și eu însumi în „The Return”.

Anca SÎRGHIE: Consider că destinul tău este în același timp excepțional și reprezentativ pentru tipul scriitorului internațional de succes. Accentuez ideea că în calitate de autor, prin traduceri, le-ai dat romanelor tale scrise în limba engleză șansa să circule liber și în spațiul matricial românesc. Socotești că este corectă departajarea romanelor românești de cele redactate în limba engleză, pe care le-ai tradus și în limba română cu promptitudine? Este bine ca istoria literaturii să le diferențieze de baza criteriului lingvistic? Sau pe viitor ar trebui aplicată o nouă optică, tocmai pentru că s-a schimbat fundamental contextul tehnic și politic în epoca globalismului, în care valorile culturale au o nouă circulație ?

Petru POPESCU: Publicul meu continuă să mă citească. A făcut-o chiar și atunci când cărțile mele erau confiscate. Expresii din „Dulce ca mierea e glonțul patriei” circulă și astăzi în viața militară, inclusiv acest titlu de carte. În armata română expresia „glonțul patriei” a făcut carieră. Când am revenit prima dată în România după Revoluția din decembrie '89, la hotel era coadă, deși eu nu anunșasem vizita. Cu „Supleantul” am făcut un turneu prin Transilvania, unde am explicat că nu-mi manifest fidelitatea față de niciun partid. Literatura beneficiază în prezent de avantajul circulației pe internet, care o ajută să pătrundă în alte zone, mai internaționale. Conștiința mea este împăcată că eu nu am făcut ceva trecător. Sunt convins că partea românească a scrisului meu nu este inferioară celei în limba engleză. De ce? Pentru că i-am asigurat șansa de a circula. În principiu, împărțirea operei pe limbi diferite e nenaturală. Slavă Domnului, numărul cititorilor români care mă citesc și în limba engleză crește.

Anca SÎRGHIE: Mulțumesc, stimate domnule Petru Popescu, pentru opiniile pe care ni le-ai comunicat. Sunt convinsă că ele vor fi puncte de plecare în viitoare dezbateri teoretice, pentru o mai dreaptă situare a literaturii diasporenilor români în raport cu patrimoniul național, acum la început de secol al XXI-lea, când sunt necesare unele mutații și reconsiderări.

Dialog consemnat telefonic de Anca Sîrghie în 10- 25 iulie 2022